

Handläggare
Lisa Gagnerud
Telefon: 08-508 25 356**Till**
Socialnämnden
2022-08-30

Stödboende och servicebostad inom stadens socialpsykiatri

Rapport om stödboende och servicebostad inom stadens
socialpsykiatri – redovisning av två budgetuppdrag

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner rapporten ”Stödboende och servicebostad inom stadens socialpsykiatri – redovisning av två budgetuppdrag”.

Fredrik Jurdell
SocialdirektörVeronica Wolgast Carstorp
Biträdande förvaltningschef

Sammanfattning

Stadens boendeplan för bostad med särskild service enligt SoL och LSS visar att det finns en brist på bostad med särskild service även under den kommande tioårsperioden. Inom socialpsykiatrin råder lagen om valfrihetssystem (LOV) för stödboende och bostad med särskild service. Bostad med särskild service är ett samlingsbegrepp för grupp- och servicebostad. Inga privata boenden med särskild service enligt socialtjänstlagen (SoL) har valt att ingå i LOV. Det finns inte heller några servicebostäder för målgruppen.

Socialförvaltningen har i uppdrag att utreda konsekvenser och möjligheter för stadens stödboenden att omvandlas till servicebostäder, men även att utreda hur tillgången till servicebostad enligt socialtjänstlagen kan öka.

Boendeformerna är lika varandra men sammanfattningsvis ökar stödet gradvis från stödboende, till servicebostad och gruppboende, som är den boendeform med mest omfattande stödinsatser.

Socialförvaltningen har genomfört intervjuer med 16 beställar- och utförarchefen inom socialpsykiatrin. Intervjuerna visar att stödboenden är en bra boendeform för många personer men att de

ofta har svårt att tillgodose behov som rör hälso- och sjukvård, mat och något att göra på dagarna. Det finns inte skäl att omvandla stödboenden till servicebostäder i någon stor utsträckning. Däremot finns en uttalad efterfrågan på boenden som kan ge stöd till hela individens behov inklusive hälso- och sjukvård och stöd dygnet runt. För att öka tillgången på servicebostad är ett centraliserat beställaransvar likt det som finns för boenden som bedrivs enligt lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade (LSS) väsentligt. Dessutom behöver ersättningsnivåerna eventuellt justeras.

Bakgrund

I kommunstyrelsens budget för 2022 har socialnämnden två uppdrag som rör stödboende och servicebostad enligt SoL:

- Socialnämnden ska utreda möjligheter och konsekvenser av att omvandla stadens stödboenden inom socialpsykiatri till servicebostad enligt SoL.
- Socialnämnden ska utreda hur tillgången till servicebostad kan öka för personer i behov av bostad med särskild service enligt socialtjänstlagen.

Socialpsykiatriens målgrupp är bred och har varierande behov. Inom stadens socialpsykiatri finns det en del personer som behöver ett boende med stöd. I dagsläget bor dessa i huvudsak på stödboenden, hem för vård och boende (HVB) eller bostad med särskild service i form av gruppboende. Stödboenden erbjuder ofta ett begränsat stöd medan bostad med särskild service är till för personer med omfattande stöd inom många livsområden. HVB är tänkt som en tillfällig lösning men leder ofta till långvariga placeringar. I praktiken finns inte servicebostad enligt SoL¹ för målgruppen, även om sådana boenden beskrivs i riktlinjer och efterfrågas i stadens gemensamma upphandling av boenden. Servicebostad är en boendeform som innebär mer stöd än stödboenden men mindre än gruppboenden. I stadens boendepplan framkommer att det saknas bostäder med särskild service för målgruppen, både i dagsläget och under de kommande tio åren.

Förvaltningen har fått i uppdrag att utreda konsekvenser och möjligheter för stadens stödboenden att omvandlas till servicebostäder, men även att utreda hur tillgången till servicebostäder enligt socialtjänstlagen kan öka.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 24 augusti

¹ Servicebostad är en slags bostad med särskild service

2022. Rådet för funktionshinderfrågor har haft möjlighet att behandla ärendet den 25 augusti 2022.

Ärendet

Utformning

Stödboende, servicebostad och gruppboende är olika typer av boenden som kan finnas inom stadens valfrihet för socialpsykiatrins målgrupp. Servicebostad och gruppboende är olika varianter på bostad med särskild service. Det finns både likheter och skillnader mellan boendeformerna, vilket framgår av tabellen nedan:

	Stödboende	Serviceboende	Gruppboende
Kommunen har hälso- och sjukvårdsansvar	nej	ja	ja
Personal dygnet runt	nej	ja	ja
Fast personalgrupp	nej ²	ja	ja
Lägenheter kan vara spridda i ett område	ja	ja	nej
Gemensamhetslokal	ja	ja	ja
Kvarboendepincip	nej	ja	ja
Personligt stöd ges i den omfattning den enskilde behöver	nej	ja	ja

Ersättning

Ersättningsnivåerna för både stödboende och bostad med särskild service regleras i stadens budget. Det är samma ersättningsnivå för servicebostad och gruppboende. På motsvarande LSS-boenden är ersättningen differentierad mellan service- och gruppboende med en lägre ersättning för servicebostad.

Inom socialpsykiatrins valfrihet har det tillkommit stödboenden som drivs av privata företag vilket har medfört att det finns tillgång till platser inom den boendeformen. Inga privata leverantörer av bostad med särskild service har valt att gå med i LOV.

Intervjuer

Inom ramen för utredningen har 16 chefer intervjuats. Nio av dessa arbetar som utförarchefer på stödboenden inom LOV och sju arbetar som beställarchefer eller biträdande beställarchefer. Syftet med intervjuerna var att få en bild av de behov som finns hos den

målgrupp som idag bor på stödboenden. Ytterligare ett syfte var att undersöka om cheferna bedömer att det finns ett fortsatt behov av stödboenden samt ett behov av att utöka variationen av boenden till att även omfatta servicebostad.

Omvandla stödboende till servicebostad?

I intervjuerna framkommer att beställarchefernas syn på vilka som beviljas insatsen stödboende skiljer sig åt mellan stadsdelsförvaltningarna. Vissa betraktar stödboende som en insats som enbart beviljas när behoven är klarlagda och det är uppenbart att personen behöver återkommande stöd inom många livsområden. Andra använder till viss del insatsen för att få klarhet i vad en person behöver, som ett utredningsboende.

På stödboenden bor en bredd av personer, från personer som i princip klarar ett boende i egen lägenhet till personer som skulle behöva flytta till bostad med särskild service. De flesta menar dock att hyresgäster på stödboenden behöver vara relativt självständiga för att en placering på stödboende ska bli hållbar i längden.

De situationer där stödboenden ofta inte räcker till är när personer har stora stöd- och/eller omvårdnadsbehov. För personer med behov av omvårdnad används ofta hemtjänst som kompletterande insats.

Det är troligen en mindre del av de nuvarande hyresgästerna på stödboende som skulle ha rätt till insatsen bostad med särskild service, eftersom det är en insats med hög omvårdnadsnivå. Skulle samtliga stödboenden göras om skapas nya svårigheter att hitta lämpliga boendelösningar för personer som har behov utifrån den lägre stödnivå som idag ges på de flesta stödboenden.

Behov som är svåra att tillgodose på stödboenden

Utförarcheferna lyfter framför allt några områden där många hyresgäster sviktar men där de har svårt att inom ramen för sitt boende ge tillräckligt mycket stöd. Dessa områden är:

- hälso- och sjukvård,
- mat och måltider och
- meningsfull tillvaro i form av något att göra på dagarna.

När det gäller hälso- och sjukvårdsrelaterade behov berättar utförarcheferna att det finns bland annat utmaningar kopplade till att:

- Många hyresgäster förutom psykisk sjukdom också har nedsatt fysisk hälsa.
- Hyresgäster avbryter medicinering med psykofarmaka.

- Medarbetarna på stödboenden lägger orimligt mycket tid på samordning mellan olika vårdinrättningar.
- Personer behöver flytta då deras hälso- och sjukvård inte fungerar tillfredsställande.

I en servicebostad har medarbetarna ett ansvar att ge personligt stöd i förhållande till de behov de enskilda hyresgästerna har. I intervjuerna framkommer att det finns en grupp på stödboenden vars behov av stöd inom viktiga livsområden inte tillgodoses i rådande boendeform. För dessa personer skulle livskvalitén öka och behoven tillgodoses på ett bättre sätt om stadens stödboendens skulle ändra inriktning till servicebostad.

Både utförar- och beställarchefen menar dock att stödboende är en bra insats för en stor grupp inom socialpsykiatri och anser att boendeformen behöver finnas kvar. Däremot välkomnar de möjligheten att kunna använda insatsen servicebostad för en mindre grupp personer med mer omfattande behov. Beställarcheferna menar att de behöver ett mer varierat utbud av boenden då det är ett för stort glapp mellan stödboende och gruppboend.

De målgrupper som kan vara aktuella för servicebostad är:

- Personer som i dagsläget bor på gruppboend men egentligen klarar ett mer självständigt boende.
- Personer som bor på stödboende med kompletterande hemtjänst.
- Vissa av de personer som bor på HVB.

Det finns alltså inte behov av att omvandla samtliga stödboenden. Om det även fortsättningsvis finns en viss överkapacitet när det gäller stödboendeplatser kan enstaka stadsdelsförvaltningar överväga att omvandla sitt eller sina boenden till servicebostad eller eventuellt gruppboend, där det råder en större brist.

Öka tillgången på servicebostad enligt SoL

Sedan början av 2022 har socialförvaltningen ett beställaransvar för LSS-boenden. För att öka tillgången på servicebostad för socialpsykiatrins målgrupp kan socialförvaltningens uppdrag utvidgas till att även omfatta socialpsykiatrins målgrupp. För att uppskatta hur stor målgruppen är kan en kategori i nästa års boendeplan läggas till.

Eftersom inga bostäder med särskild service i privat regi har tillkommit sedan valfriheten infördes 2010 kan det vara aktuellt att göra en översyn om ersättningsnivåerna behöver justeras. Ytterligare ett förslag är att utreda om ersättningsnivån mellan service- och gruppboend bör differentieras.

Kostnader

Kostnader för att implementera insatsen servicebostad behöver utredas mer ingående. Ett första räkneexempel ger en fingervisning om att insatsen servicebostad inte behöver bli kostnadsdrivande, framför allt om det innebär att placeringar på HVB kan avslutas eller undvikas i framtiden.

Övriga utvecklingsområden

Det finns några utvecklingsområden där socialförvaltningen kan arbeta tillsammans med stadsdelsförvaltningarna för att utveckla arbetssätt och sprida goda exempel. Dessa rör områden som hälso- och sjukvård, mat och måltider samt sociala behov. Hälso- och sjukvård samt mat och måltider är områden som eventuellt kan ingå i ett utvecklingsarbete kopplat till god och nära vård.

Äldre personer på stödboenden

Vissa personer som bor på stödboenden är äldre. Det finns ett behov av samverkan med äldreförvaltningen för att undersöka hur dessa personers behov kan tillgodoses på sikt.

Jämställdhetsanalys

Stödboende är en insats som följs i socialtjänstrapporten. För socialpsykiatrins målgrupp framgår att 36 procent av de som beviljades insatsen år 2021 var kvinnor. Genomgående för boendeinsatser är att fler män än kvinnor beviljas insats i form av boende medan kvinnor i högre uträkning beviljas insatser i hemmet, exempelvis sysselsättning och boendestöd. Särskilt tydlig är tendensen vad gäller insatserna stödboende. En förklaring kan vara att fler män än kvinnor är hemlösa. I slutet av 2021 var exempelvis 714 personer (127 kvinnor och 587 män) aktuella inom socialnämndens verksamhet vid enheten för hemlösa.³

Förvaltningens synpunkter och förslag

I rapporten presenteras en rad synpunkter och förslag. I detta tjänsteutlåtande framgår ett urval av dessa.

Rapporten visar att insatsen servicebostad skulle välkomnas av många chefer inom socialpsykiatri. De menar att sådana boenden skulle fylla ett behov som idag är svårt att tillgodose hos delar av målgruppen. Emellertid ser man insatsen som ett komplement till stödboende och gruppboende.

Det finns dock ett behov av att göra en mer gedigen uppskattning av ekonomiska konsekvenser om insatsen servicebostad enligt SoL skulle införas.

Om socialförvaltningen får ett beställaransvar för bostad med särskild service enligt SoL kan stödboenden införas succesivt och i dialog med stadsdelsförvaltningarna för att på så sätt bättre motsvara hela stadens behov av boenden för målgruppen.

Bilaga

Rapport om Stödboende och servicebostad inom stadens socialpsykiatri – redovisning av två budgetuppdrag.